

Oponentský posudek k diplomové práci

Změny v přístupu k člověku s postižením: Cesta ke svéprávnosti a rozhodování s podporou

ETF UK, obor Komunitní krizová a pastorační práce, leden 2024

Autorka: Bc. Kristina Jánošíková, DiS.

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Keřkovský, Dr.

Oponent: Mgr. Petr Jandejsek, Th.D.

Diplomová práce Kristin Jánošíkové si klade za cíl „objasnit výhody a možnosti podpory lidí s mentálním postižením prostřednictvím alternativ k omezení svéprávnosti. Současně objasnit i mylné představy a očekávání od omezení svéprávnosti“ (s. 11). Při volbě tématu i při zpracování vyšla studentka z vlastních profesních zkušeností. Práce je psaná s respektem k důstojnosti lidí s postižením a s odhodláním přispět ke zlepšení podmínek pro jejich život. V celé práci je patrné zakotvení tématu v oblasti lidských práv. Téma považuji za aktuální a důležité.

Studentka dělí práci na teoretickou a praktickou část: teoretickou tvoří pět kapitol, praktickou tři. Dále jsou součástí práce dvě přílohy a k dispozici v samostatném souboru jsou také přepisy rozhovorů s deseti respondentkami. V obsahu by stačilo, kdyby byly uvedeny nadpisy do úrovně druhého řádu, takto je obsah zbytečně podrobný.

První kapitola se poměrně obsírně věnuje typům postojů k lidem se zdravotním postižením a vymezuje základní přístupy. Když potom ve druhé kapitole studentka zdůvodňuje práva těchto lidí na základě mezinárodní a české legislativy, zřetelně tím doloží, které z dříve uvedených postojů a přístupů jsou více, a které méně v souladu s lidskými právy. Za klíčový oddíl druhé kapitoly lze považovat ten, který představuje nový Občanský zákoník: „Ten přinesl zásadní změny v pojetí osob s postižením v souladu s Ústavou“ (s. 23). Podrobně jsou popsány nástroje nahrazující omezení svéprávnosti, tzv. podpůrná opatření (třetí kapitola). Omezení svéprávnosti je krajní možností, autorka se jí věnuje ve čtvrté kapitole. Mimo jiné v ní přibližuje úlohu opatrovníka. Součástí čtvrté kapitoly je dále výčet tzv. mýtů vázaných k omezení svéprávnosti (odd. 4.5). V páté kapitole studentka ve větším detailu rozvede právo na podporu v rozhodování.

Následuje druhá část práce věnovaná praktickému šetření na téma funkčnosti opatření v běžném životě lidí s mentálním postižením z pohledu jejich podpůrců a opatrovníků. Zde se studentka nejdříve věnuje metodologii výzkumu (šestá kapitola). V sedmé kapitole analyzuje data získaná z polostrukturovaných rozhovorů. Následuje stručná osmá kapitola „Diskuze“ a závěr. Strukturu práce považuji za funkční a vhodnou pro řešení tématu.

Zásadní sdělení práce se objevuje v kapitole Diskuze: „Ze svého výzkumu usuzuji, že máme v České republice opatření pro podporu při rozhodování lidí s postižením, která splňují požadavky Úmluvy o právech lidí s postižením, ale neumíme s nimi dobře zacházet a podporovat jejich využití“ (s. 61). Tento závěr opírá studentka o kvalitně odvedený průzkum. V práci také nabízí řadu výstižných postřehů k odbornému přístupu k lidem se zdravotním postižením, který chce být v souladu s lidskými právy. Tak např. uvádí: „I člověk s postižením má právo možnosti dělat chyby a zažít následky špatných rozhodnutí“ (s. 43). Tento a další výroky jsou podnětné pro další promýšlení zvoleného tématu.

Vůči práci nemohu vznést mnoho kritických námitek. Práce je psaná s jistou mírou sebereflexe a autorka si uvědomuje, kde jsou potenciální slabší místa, zejména v souvislosti s dostupnými respondenty při průzkumu. Kriticky by bylo možné uvést, že v některých pasážích se studentka opírá o omezené množství zdrojů, byť jsou kvalitní. V určitém ohledu se na tom ukazuje pojetí celé práce, kdy jde primárně o představení a popsání kvalitního přístupu k lidem se zdravotním postižením a autorka si v jednotlivých oddílech vystačí s jedním zdrojem, jehož kvalitu si umí zdůvodnit, méně naopak jde o diskusi mezi více odbornými názory a samostatné řešení problémů - tam by bylo použití více zdrojů nutností. Je však potřeba říci, že pro magisterskou úroveň je zvolený přístup v pořádku.

Výhradu mám k pasáži o mýtech spojených s omezením svéprávnosti. Výraz „mýtus“ patří v dané souvislosti do popularizačního žánru, v odborné práci by bylo vhodné použít jiné výrazy (které?). Dále také není jasné, zda uvedený výčet „mýtů“ pochází od autorky, nebo ho odněkud přejímá.

Z formálního hlediska je práce v pořádku. Jazyková úroveň je dobrá s minimem gramatických chyb.

Celkově studentka prokázala schopnost vytvořit odborné pojednání na zvolené téma. Umí pracovat s literaturou, včetně cizojazyčné.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení A-B.

K obhajobě:

1. Uvádíte, „Velmi závažným zjištěním výzkumu pak bylo poznání, že ti, kteří ze své profesní moci rozhodují o svéprávnosti lidí s postižením, nejsou sami znalí aktuálních možností“ (s. 62). Zmiňujete mimo jiné soudce. Domníváte se, že u nich mohou hrát roli předsudky, nedostatek přímých zkušeností s lidmi s postižením, znalostní deficit, či ještě něco jiného?

2. Zvažovala jste, že byste vedla rozhovory také s lidmi s postižením? V čem by byl přínos takového postupu, v čem jeho možný limit?

3. Jak může lidi s postižením podpořit při rozhodování občanská a církevní komunita?

22. ledna 2024